

KENTE DAİR ANALİTİK BİR ÇÖZÜMLEME: SOKAKLAR 'İLK YIL ŞEHİR PLANLAMA ATÖLYESİ DENEYİMİ'

Zuhal ÖZCAN, Nuray BAYRAKTAR, Nilgün GÖRER ve Ayşe TEKEL
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Maltepe,
06570, Ankara, zuhaloz@gazi.edu.tr, anurav@gazi.edu.tr, gorer@gazi.edu.tr,
atekel@gazi.edu.tr

ÖZET

İçinde yaşayan insanlara zengin deneyimler sunan kentsel kamusal mekanlar, kullanıcıları tarafından salt fiziksel nitelikleri açısından ele alınmaktadır. Bireyler içinde var oldukları somut gerçeklikten hareketle, mekanları değerlendirmekte; mekanların yaşamsal nitelikleri ise bu değerlendirmede çoğunlukla yer almamaktadır. Daha yaşanabilir kentsel mekanlara dair beklentiler de bu somut gerçeklikle sınırlanmaktadır.

Planlama eğitimi ilk yıl çalışmalarının başlıca amaçlarından biri, eğitim sürecinde aktarılan bilgilerle, çeşitli kültür düzeylerindeki öğrencileri içinde yaşadıkları mekanları doğru analiz etme, doğru algılamaya anlamında sistematik bilgilerle donatmaktır.

Bu bağlamda, öğrencilerin çevreyi dönüştürme ve/veya daha yaşanabilir mekanlar oluşturma eylemlerinde bu bilgileri kullanmaları amaçlanmaktadır.

Bu amaçla, en alt mekansal birim olarak 'sokak' bir araç olarak belirlenmiş ve seçilen örneklem sokaklarda geliştirilen ölçütler aracılığıyla, öğrencilerin bu sistematik bilgilere ulaşmaları hedeflenmiştir. Makalenin içeriği, bu görgül çalışmanın detaylı açılımını ve sonuçlarını kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Görsel algı, sokak, kentsel tasarım, kent planlama eğitimi.

AN ANALYTICAL SOLUTION ON THE CITY: STREETS FIRST YEAR PLANNING STUDIO EXPERIMENT

ABSTRACT

Urban public spaces presenting rich experimentations to people living in, are solely accepted from the standpoint of physical qualities by their users. Individuals

evaluate spaces depending on the tangible realities that they exercise; so as to neglect the livability qualities of these spaces. The expectations for more a live able urban space are thus limited by these concrete realities.

One of major aim of the first year planning education is to equip students from various cultural levels, who do not have any educational background in design subject and whose perceptions of space are different from each other, with systematic information on how to analyze and perceive the space they live in.

In this sense, the information process about space is accepted as a perception problem. Such information is tried to be supplied, so that the students will be able to use them in transforming and/or recreating livable spaces both in the following education years and in further studies.

In this aim, ‘the street’ as being the first unit in urban space, has been determined as a tool, and in the selected sample streets the students are expected to reach a set of systematic information’s, within the criteria developed. The content of this paper includes a detailed clarification of this study and its consequences.

Keywords: Visual perception, street, urban design, urban planning education.

1. GİRİŞ

Kentin analiz edilmesi ve planlanması sürecinde önemli bir veri olan “görsel algı”, ilk yıl şehir planlama eğitim programının da ağırlıklı konusunu oluşturmaktadır. Görsel algı süreci, kuşkusuz başlangıçta sezgisel yaklaşımlara, tasarım eğitimi öncesi bilgilere ve öğrencilerin içinde yaşadıkları ortama bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu nedenle öncelikle öğrencilere görsel algı becerilerinin geliştirilmesini hedefleyen bir yaklaşım içerisinde, kenti algılamaya yönelik farklı analiz yöntemleri aktarılmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerden, planlama disiplininin gerektirdiği sistematik ilişkileri görsel algı becerileri ile pekiştirmeleri beklenmektedir. Bu amaçla, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Şehircilik Projesi I¹ dersi kapsamında 2001-2002 Öğretim yılı ikinci döneminde, çevrenin algılanması ve çözümlenmesi çalışmalarının hazırlık aşaması olarak ‘sokak’ mekanı ele alınmış, öğrenciler tarafından fiziksel nitelikleri ve yaşamsal kurgusu açısından sokağın analitik olarak değerlendirilmesine yönelik bir

---

¹ İlk yıl atölye çalışmalarında temel amaç, öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini geliştirmek, bu düşünceleri iki ve üç boyutlu ifade etmelerini sağlamak biçiminde belirlenmiştir. Her tasarım eğitiminde olduğu gibi bu amacı gerçekleştirebilmek için, öncelikle öğrencileri içinde var oldukları somut gerçekliklerden uzaklaştırarak soyut düşünmeye yönlendirmek hedef alınmıştır. Bu kapsamda, atölye çalışmalarının ilk dönemi soyut çalışmalar üzerinden tasarım sürecinin temel ilkelerini kavramaya, nesnel dünyayı bu ilkeler bağlamında irdelemeye ve değerlendirmeye yöneliktir.

alan araştırması gerçekleştirilmiştir.² Aşağıda ayrıntılı açıklamaları yer alan çalışmalar, kapsamında öğrencilerden, seçilen sokaklarda üzerinde tartışılan yaklaşımları kullanarak analiz yapmaları ve bu çalışmalarını da görsel bir sunum ile aktarmaları istenmiştir.

Sokak çalışmasının ürünleri, öğrencilerin öznel bilgi birikimlerinin mekanı algılama ve analiz etme sürecindeki rolü açısından, planlama ve eğitim ortamında tartışmaya değer bulunmuş ve bu yazının içeriğini oluşturmuştur.

2. TASARIM EĞİTİMİNDE GÖRSEL ALGI

Tasarımda zihinsel süreçleri besleyen en önemli faktör görsel algı düzeyindeki beceridir. Tasarım bilgisi, gerek zihinsel süreçlere gerekse de deneyimlere dayanır. Duyular, deneyimler ve zihin arasında kurulan bağlantı, olgular ve nesnel arasındaki ilişkilerin doğru tanımlanmasını sağladığından tasarım sürecinde öğrencinin algı becerisinin düzeyi önemli bir belirleyicidir.

Çevreyi algılama ve analiz etme sürecinde önemli bir kavram olarak ortaya çıkan algı, ‘nesnel dünyayı duyular yolu ile öznel bilince aktarma’ biçiminde tanımlanmaktadır³ [1].

Çevreden çeşitli bilgiler alma süreci olarak da tanımlanan algılama, kişilere göre değişmekte, kişinin öznel nitelikleri, kültürü, çevresi ve içinde yaşadığı sosyal grup, algılamayı etkilemektedir. Algılama sürecinde kişi, çevresinden amaçlarına uygun bilgiler almaktadır.

Algılama sürecinde, nesnel salt gerçeklikler olarak kavranmaz. Aynı zamanda sempati ve antipati olarak da kavranır. Algı, gelişmenin duygusal etkinliklerle karışımıdır. Ancak, insanın zihinsel gelişimi ile algı giderek bu duygusal durumdan arınır ve bir bilinç etkinliğine dönüşür. Yani algılamada nesnel gerçekliğin ötesinde arka planda var olan anlamsal bütünü de kavramak önemlidir. Bu anlamsal bütünün kavranması kuşkusuz salt algılayan kişiye aittir ve özeldir [3].

Çevreyi dönüştürme ve yaşanabilir kılma eylemi olarak da tanımlanabilen planlama ve tasarım sürecinde algılama doğru ipuçları elde edebilmenin ilk adımını oluşturmaktadır. Doğru ipuçları elde edebilmek için öncelikle çevrenin bilincine

---

² Bu çalışma, 2001-2002 Öğretim Yılı ikinci döneminde, Doç.Dr. Zuhâl Özcan, Dr. Nuray Bayraktar, Dr. Nilgün Görür, Dr. Ayşe Tekel, Dr. Kamutay Türkoğlu, Arş.Gör. Kıvanç Ertugay, Arş.Gör. Gülsen Yılmaz’dan oluşan atölye grubu tarafından yürütülmüş olan ŞBP164 Şehircilik Projesi I Dersi kapsamında gerçekleştirilmiştir.

³ Dışımızda var olan her tür gerçekliğin duyu organları aracılığı ile alınıp, zihinde bilgiye dönüşmesi işlemi algıdır. Gerçeklikler ancak algı yolu ile farkına varılıp, tanımlanabilir [2].

varmak gerekmektedir. İnsanın çevreden aldığı uyarıcılar büyük ölçüde görseldir [4]. Bu nedenle de çevrenin bilincine varmak için görme duyularının ve gördüğünü kavrayabilme yetisinin gelişimi çok önemlidir.

Çevre her zaman algılayabileceğimizden çok daha fazla bilgi yaymaktadır. Bunların seçimi ise gözlemin niteliği ve amaçlarıyla ilintilidir. Çevreden alınan bilgiler aslında nesnedir. Ancak bunu alış ve değerlendiriliş, algılayan kişiye göre farklılık gösterir. Daha farklı bir deyişle; bireyin fizyolojik yetenekleri onun çevreyi algılamasını, tanımasını, çevre hakkında düşünmesini ve çevreyi kullanmasını etkilemekte, kişilik özellikleri algılama sürecine öznel bir nitelik katmakta, algılama sürecinde ait olunan sosyal gruplar etkin rol oynamaktadır [5].

3. SOYUTTAN SOMUT ALGILAMAYA GEÇİŞTE İLK ADIM: SOKAKLAR

Sokaklar, heterojen bir yapı gösteren kentlerde insanların birbirleri ile temasını sağlayan, özel ile kamusalın iç içe geçtiği ya da özel alandan kamusal alana ilk geçiş olarak insanlara zengin deneyimler sunan kamusal mekanlardır. Sokaklar kamusal yaşam alanlarımızın en temel bağlayıcı elemanlarıdır. Kentsel mekan analizlerinin başlangıç noktası olarak da sokaklar, en alt mekansal birim şeklinde ele alınmaktadır. Bu nedenle sokak, şehir planlama eğitimi alan öğrencilere ilk dönemde verilen soyut temel tasarım ilkelerinin somut dünyada izlerinin arandığı ilk mekan olmaktadır. Bu nedenle, sokaklar kenti algılamaya uzanan bir çalışmada ilk basamak olarak değerlendirilmiştir.

Modernistlere göre sokak, yaşanılan bir yerden çok, insanları ve araçları bir noktadan diğerine götüren bir mekandır. Postmodernistlerin yaklaşımları açısından ise sokak, yeni kentsel yaşam biçiminin tamamlayıcısı bir yer olarak görülmeli ve bunu teşvik edici şekilde tasarlanmalıdır. Bu yaklaşım sokağı bir ulaşım sisteminden bir yaşam ortamına doğru çekmektedir. Gündelik yaşam içinde insanlar yaşadıkları kentte, evlerinin bulunduğu sokaktan kentin bulvarlarına kadar sürekli çevreleriyle bir etkileşim içindedirler. Bu bakış açısı içerisinde sokak, fiziksel kurgusunun yanı sıra bir yaşam biçimini de ifade etmektedir [6]. Sokakta yer alan binalar, ağaçlar vb. elemanlar sokağı fiziksel olarak tanımlarken, sokaktaki evlerde yaşayanlar, sokaktan gelip geçen yayalar, çevresi ile işlevsel ilişki kuran kullanıcılar ve onların gereksinimleri de sokağı yaşamsal olarak tanımlamaktadır.

Söz konusu araştırma bu yaklaşım ile ele alınmış ve seçilen sokaklarda, fiziksel ve yaşamsal olmak üzere algılamaya yönelik olarak iki ayrı analiz çalışması yapılmıştır.

4. ÇALIŞMANIN HEDEFLERİ

Tasarım eğitimi alan bir öğrenci için görsel algı olmazsa olmaz bir beceridir. Bu nedenle, tasarım eğitiminin ilk yılında verilen eğitim, öğrencilerin görsel algı becerilerinin geliştirilmesini de kapsamaktadır. Üniversite eğitimi öncesinde

ezberciliğe dayalı bir eğitim alan, gözlem ve yorum yapmaktan uzak, sorunlara yaratıcı çözüm arama becerisi olmayan öğrencilerde, görme duyularının kullanımı neredeyse unutulmuştur [7]. Öğrenciler bakmak ve görmek arasındaki ayırmadan habersiz, çevrelerine gündelik yaşamsal faaliyetleri sürdürmek amacıyla sadece bakmakla yetinmektedirler. Sokak çalışmasının bir önemi de burada ortaya çıkmaktadır. Yapılan bu çalışma ile öğrencilerin, algılamının ilk adımı olarak, çevrelerine “bakmaktan” öte onu “görmeleri” sağlanmaya çalışılmaktadır.

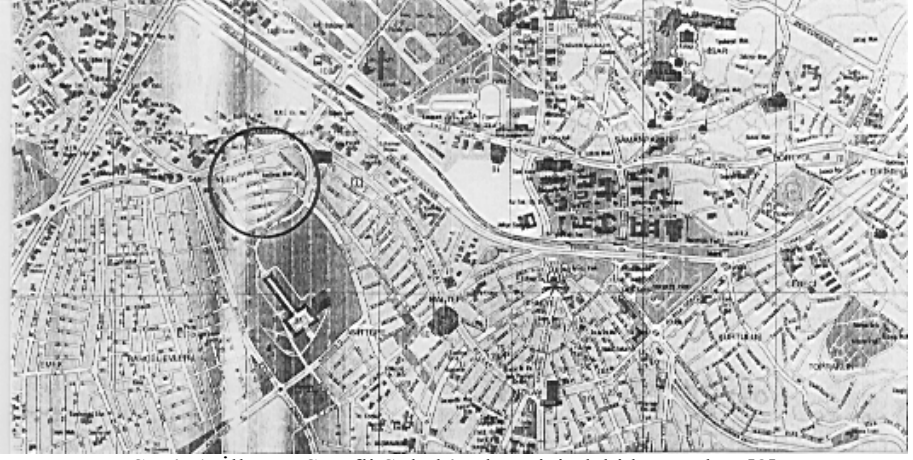
Sokak çalışması aracılığı ile, şehir planlama eğitimi alan öğrencilerin, görsel algılama becerilerinin geliştirilmesi amacıyla öznel bilgi atlığı ile planlama disiplini için gereken mekan algılaması arasında bir süzme (filtre) sistemini kurmak hedef alınmaktadır. Bunun için ilk adım, öğrencilerin sosyo-kültürel çevrelerine ve üniversite öncesindeki eğitimlerine dayanan kişisel deneyimlere dayalı bilgilerini, disiplin için gerekli “tanımlı bilgiye” dönüştürmektir. Böylece, mekanın fiziksel ve yaşamsal niteliğini değerlendiren nesnel ölçütlerin öğretilmesi sırasında, öznel deneyimler disiplinin süzgecinden geçirilmektedir.

Yine sokak çalışması kapsamında edinilen bir diğer deneyim ise, fiziksel ve yaşamsal analizler aracılığıyla mekanı oluşturan durağan (fiziksel) ve dinamik (yaşamsal) öğeler arasındaki ilişkiyi karşılaştırma ve çağırıştırma yaparak algılamak, tanımak ve sınıflandırabilmektir. Fiziksel analiz aracılığı ile soyut kavramlar dünyasının elemanları somut dünyada izlenmekte ve öğelerin sokak mekanında yer alma kuralları kavranmakta; yaşamsal analiz ile de yaşam ve mekan arasındaki ilişkinin kuralları, mekanların hangi yaşamsal gereksinimlere karşılık geldiği ve aralarındaki sistematik ilişkinin ortaya konulması mümkün olmaktadır.

5. ÇALIŞMA ALANI: İLLER VE ŞEREFLİ SOKAKLAR

Şehircilik Projesi I Atölyesinde gerçekleştirilen, ‘sokak’ analizi çalışmaları için, Ankara’da oldukça özgün ve özellikli bir yerleşme alanı olan Mebusevleri Mahallesi’nde yer alan İller ve Şerefli Sokak’lar, çalışma alanı olarak belirlenmiştir. (Şekil 1)

Seçilen bu sokaklar bazı benzerlikleri barındırmaktadır. Her iki sokak da Ankara’nın pek çok bölgesinde rastlanmayacak ölçüde yeşil bir dokuya sahiptir. Bu dokuyu büyük ağaç dizileri tanımlamaktadır. Sokaklarda Mebusevleri’nin özgün konut dokusundan günümüze dek ulaşan iki ve üç katlı binalar az da olsa bulunmakta ve pek çoğu hala konut olarak kullanılmaktadır (Şekil 2).

Şekil 1. İller ve Şerefli Sokak’ın kent içindeki konumları [8]

Şekil 2. Şerefli ve İller Sokak’ta yer alan özgün konut örnekleri [9]

Bunun yanı sıra her iki sokak da büyük bir değişim geçirmekte, sokaklarda konut dışı kullanımlar, çağdaş mimari yapılarıdaki şirket merkezlerinin sayısı giderek artmaktadır⁴ (Şekil 3).

⁴ Mebusevleri mahallesi kuruluşundan bu yana kentin gelişimine paralel olarak yoğunluk ve işlev değişiminden etkilenmiştir. Mahalle Bahçelievler semti ile birlikte, kentin batı koridorunda Eskişehir yolu üzerinde kamu kuruluşlarının yer seçmesi, yüksek gelir grubu konut alanlarının bu aks üzerinde gelişimi ve son zamanlarda şirketlerin yönetim binalarının bu bölgeyi seçmesi sonucunda prestij merkezi haline gelmiştir.

Şekil 3. Şereflî ve İller Sokak'ta yer alan konut dışı kullanımlardan örnekler [9]

Sokaklardaki tek farklılık ulaşımaya ilişkindir. Şereflî Sokak'ta tek yönlü, İller Sokak'ta ise çift yönlü bir trafik akışı vardır. Şereflî Sokak daha dar, İller Sokak daha geniştir. Her iki sokak da doğrusal bir yönlenmeye sahip değildir.

Şekil 4. İller ve Şereflî Sokak'tan görünümeler [9]

6. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışmaya konu olan sokaklar, birbirine entegre olabilen iki farklı analiz ile irdelenmiştir⁵ [10]. Analizlerden ilki, sokağın fiziksel özelliklerine, ikincisi ise sokağın yaşamsal kurgusuna yönelik değerlendirmeleri kapsamaktadır.

Öğrencilerden çalışma kapsamında, kendilerine verilen sokakların fiziksel ve yaşamsal analizine ilişkin ölçütleri kendi gözlemlerine ve ele alışlarına göre çeşitlendirmeleri ve zenginleştirmeleri beklenmiştir (bkz.ek-1). Öğrenciler farklı gruplar halinde her iki sokakta analiz çalışmalarını yürütmüşlerdir. Bu ölçütler çerçevesinde sokakların fiziksel ve yaşamsal analizlerinin analitik olarak değerlendirilmesinin ardından, ikinci aşama olarak öğrencilerden belirledikleri

⁵ ‘Sokak’ çalışmasının ilk aşamasını, öğrencilerin kendi yaşam çevrelerindeki sokaklarda yaptıkları analiz çalışmaları oluşturmuştur. Bu çalışmalar sınıf içerisinde değerlendirilmiş, ardından kent bütünü içerisinde seçilen sokaklara gidilerek, gözleme konu olacak öğeler yerinde tartışılmıştır.

ölçütlere göre sokakların yaşanabilirlik durumunu değerlendirmeleri istenmiştir. Bu değerlendirme için çalışma öncesinde öğrencilere verilen ölçütler şunlardır:

- “Konut dışı kullanımların sokağa olumlu/olumsuz etkisi (artan konut dışı kullanımların sokaklardaki gündelik yaşama olan etkisinin belirlenmesi),
- Yapı - insan ölçeği ilişkisi (eski doku-yeni doku arasındaki ölçek farklılığının sokakların yapılı çevresine olan etkisinin belirlenmesi),
- Yeşil varlığının görsel etki ve kullanım açısından yeterliliği/yetersizliği (bahçelerin ve yol boyunca sıralanan ağaçların yeşil varlığı olarak sokaklara kattığı zenginliğin belirlenmesi),
- Yaya dolaşımı açısından araç trafiğinin durumu (otoparkların ve araç yoğunluğunun yayalar açısından ortaya çıkardığı sorunların belirlenmesi),
- Sokak mobilyalarının var olma durumu”dur.

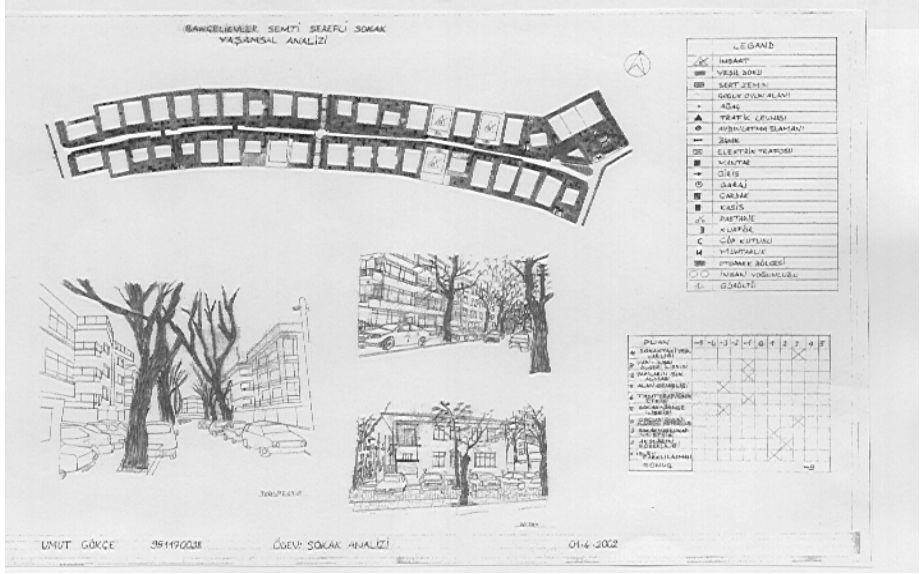
Belirlenen bu ölçütlerin dışında yeni ölçütlerin öğrenciler tarafından geliştirilmesi ve listeye eklenmesi; öğrencilerin bu ölçütleri, önem sırasına göre sıralamaları ve çalıştıkları sokaklarda bu ölçütleri varlıklarının olumlu ve olumsuz olma koşuluna göre, bir katsayı (-5 ile +5 arasında verecekleri) ile çarpmaları istenmiştir. Bu aritmetik işlem sonucunda her sokak için toplam bir değer elde edilmiştir. Fiziksel ve yaşamsal ölçütlerden oluşan bu toplam değerlerin ortalaması alınarak, her bir öğrenci açısından inceleme yapılan sokağın yaşanabilirlik değeri belirlenmiştir. Kuşkusuz bu değer, öğrencinin kendi yaşamsal deneyimleri tarafından biçimlenmiş bir algı değeridir.

7. ÇALIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

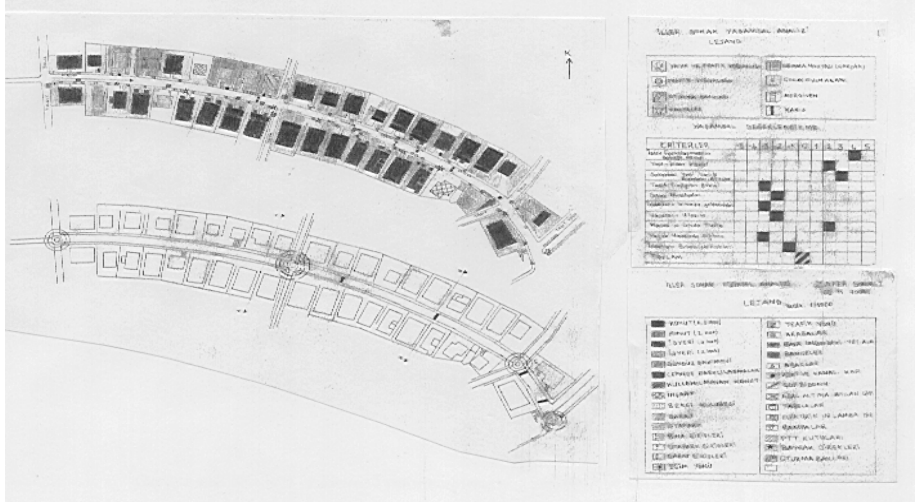
Yapılan değerlendirme sonucunda, çalışmaya konu olan İller ve Şerefli Sokak’lar aldıkları ortalama değer açısından öğrencilerin %70’i tarafından yaşanabilir nitelikte bulunmuştur. Her iki sokakta en çok olumlu değeri alan ölçüt, *yeşil varlığı* olmuştur. Yine her iki sokakta en çok olumsuz değeri alan ölçüt ise *taşıt yoğunluğunun* sokağa etkisi olmuştur. Sokaklarda olumlu değeri alan ikinci sıradaki ölçüt, *konut dışı kullanımların* sokağa etkisi olmuştur. Şerefli Sokak’ta yurt ve ana okulu gibi konut yaşam çevresine uyumlu konut dışı işlevler olduğundan, öğrencilerin çoğunluğu tarafından bu ölçüt olumlu bulunmuştur. İller Sokak’ta ise, konut dışı kullanımlar olarak, prestij merkezi özelliğindeki şirket yapılarının çoğunlukta olması öğrencilerin bir kısmı tarafından olumlu bir ölçüt olarak değerlendirilmiştir.

Öğrenciler çalışılan her iki sokakta taşıt ve yaya dolaşımının yaşamı olumsuz yönde etkilediği görüşünde birleşmişlerdir. Ancak, konut dışı kullanımların sokağa olumlu katkılarının olduğunu belirten öğrenciler, trafik yoğunluğuna olumsuz değer verirken önemli bir çelişki içine düşmüşlerdir. İller ve Şerefli Sokak’lardaki yaşanabilirliği olumsuz yönde etkileyen taşıt trafiğine neden olan durumun başlıca kaynağının, konut dışı işlevler olduğu öğrenciler tarafından dikkate alınmamıştır.

Şekil 5. Öğrenci çalışmalarından örnekler (Şereflî Sokak) [11]

Şekil 6. Öğrenci çalışmalarından örnekler (İller Sokak) [11]

Her iki sokakta *yapı-insan ölçeği* öğrencilerin çoğunluğu tarafından olumlu olarak değerlendirilmiştir. Buna karşılık *sokak mobilyalarının durumu*, Şereflî Sokak'ta çoğunluk tarafından olumlu bulunmuş, İller Sokak'ta ise eşdeğer sayıda öğrenci tarafından olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Bundan öğrencilerin ortak bir kanıya ulaşamadıkları da anlaşılmaktadır.

Aşağıda Tablo 1’de, öğrencilerin belirlenen ölçütlere göre, Şerefli ve İller Sokak’ların durumunu belirten (olumlu-olumsuz) değerlendirmeleri yer almaktadır.

Tablo 1. Ölçütler açısından İller ve Şerefli Sokak’ların değerlendirme sonuçları

Ölçütler	Şerefli Sokak		İller Sokak	
	Olumlu	Olumsuz	Olumlu	Olumsuz
Konut dışı kullanımların sokağa etkisi	oooooooo oooo	●●●	oooooooo o	●●●●●●●●
Yapı- insan ölçeği ilişkisi	oooooooo oooo	●●●●●●	oooooooo oooooooo	●●●●
Yapı-yapı ilişkisi	oooooooo	●●●●●●●●	oooooooo	●●●●
Yeşil varlığı (görsel etki ve kullanım açısından)	oooooooo oooooooo	●●●	oooooooo oooooooo	●●●●
Taşıt trafiğinin sokağa etkisi	oooooo	●●●●●●●● ●●●●	ooooo	●●●●●●●● ●●●
Araç park yerlerinin varlığı		●●●●●●●● ●	oo	●●●●●●●●
Sokak mobilyalarının sokağa etkisi	oooooooo	●●●●●●	oooooooo o	●●●●●●●● ●
Çöp bidonlarının varlığı		●●		●
Aydınlatma elemanları varlığı	oooo		ooooo	●●
İşaret tabelalarının sokağa etkisi	oo		oo	●
Yeni yapıların sokağa etkisi	oo	●●		●
Sokakta algıyı güçlendiren elemanlar	oooooooo	●●	oooooooo	●●●●
Sokak bahçe ilişkisi	oo	●●●●	oooo	
Çocuk oyun alanları varlığı	ooo	●●		●
İnşaat halindeki yapıların sokağa etkisi		●		●●●
Sokağın yaya açısından durumu (sığınma noktaları/kaldırımlar..)	oo	●●●●●●	ooooo	●●●●●●●●
Gürültü durumu	o	●●	ooo	●●●●
Çevre temizliği –hijyen	ooo		o	●

Her daire bir öğrencinin konu ile ilgili değerlendirmesini göstermektedir.

8. SONUÇ

Yukarıda yer alan değerlendirme sonuçlarından, her iki sokakta da öğrencilerin kendilerine verilen sistematik içerisinde, çalıştıkları sokakların fiziksel durumuna ilişkin analizi detaylı bir biçimde ele aldıkları görülmektedir. Ancak, otopark olarak tasarlanmamış alanlara park etmiş araçlar (yol kenarı, kaldırım üzeri, bahçe içi vb), sokağın yeşil dokusunun niteliklerini ortaya koyacak (ağaç grupları, dizileri, ayırıcı çitler, özel nitelikli ağaçlar vb) ölçütler çok az öğrenci tarafından değerlendirmeye alınmıştır. Bu sonuç öğrencilerin kendi yaşamsal deneyimleri ile sınırlı olan görsel algılamaya becerilerinin bir göstergesi olarak ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde, yine yaşamsal deneyimlerinin bir sonucu olarak öğrenciler, engelliler açısından sokağın kullanımını değerlendirme ölçütleri arasına almamışlardır. Sokağın yaşamsal

kurgusunu açıklayabilecek yaya-taşıt hareketliliği, bu hareketlilik açısından merdiven, rampa olanakları, sokaktaki yaya yoğun kullanımlar, ayrışma, bekleme noktaları, buluşma, karşılaşma alanları vb. ölçütler ise öğrenciler tarafından tümüyle ihmal edilmiş, önemsenmemiştir.

Bu yaklaşım öğrencilerin kendi yaşam alanları olarak ‘sokak’ mekanını toplumun genel kabulleri doğrultusunda, sadece eve ya da okula gidilen bir yol, bir güzergah olarak algılamalarının bir sonucudur. Öğrenciler tarafından sokak sadece fiziksel özellikleri açısından değerlendirilmekte, bir yaşam alanı, bir kamusal mekan olarak değerlendirilmemektedir.

Söz konusu çalışmada öğrencilerin kendi yaşamsal deneyimlerinden elde ettikleri ipuçları, ait oldukları kültürel çevre, yaşadıkları fiziksel ortam değerlendirmeleri üzerinde ağırlıklı olarak rol oynamıştır. Öğrenciler arasında bu anlamda var olan farklılık, ölçütlerin değerlendirilmesindeki farklılığa da yansımıştır.

Örneğin, bazı öğrenciler;

- her iki sokakta da var olan yoğun yeşil dokuyu, sokağın ışık almasını engellediği gerekçesiyle olumsuz olarak değerlendirmiş,
- her iki sokakta var olan işlev farklılaşmasını sokağa canlılık, hareket getirdiği gerekçesiyle olumlu bulmuş,
- sokağın doğrusal bir yönelmeye sahip olmayışını, sokağın sonunu görmeyi engellediği gerekçesiyle olumsuz bir durum olarak ele almışlardır. Görülmektedir ki belirsizlikler, sürprizler öğrencilerin yaşamlarından uzaktır, bu tür olgulara yaşamlarında yer yoktur ve sokakların bütününe algılamamak öğrencilerde bir anlamda rahatsızlık yaratmıştır.

Tasarım eğitimi öncesi deneyimlerle beslenen ve tümüyle sezgisel yaklaşımlara dayanan algılama sürecini belirli bir sistematik içerisinde tanımlı bilgiye dönüştürme eylemi olarak ele alabileceğimiz “sokak çalışması”, gerek yukarıdaki sonuçları açısından, gerekse de öğrencilerin kazanımları açısından oldukça önemli ve özgün ipuçlarını barındırmaktadır.

Çalışma öncesinde bakmak ve görmek arasındaki farkı sözel bir durum olarak ifade eden öğrenciler, sokak analizi sürecinde, “görmenin” çevreyi dönüştürme eyleminin ilk adımı olarak önemini kavramışlardır. Algılama sürecinde nesnel durumun öznel farklılıklar ile nasıl değişik yorumlanabileceği , kavranan bir başka konudur. Öğrenciler aynı çerçevede çalışma yapmalarına karşın, değerlendirme ölçütlerine yansıyan farklılık yoluyla, “öznel” durumların da görsel algı yolu ile tasarım sürecinde bir girdi olduğunun farkına varmışlardır. Öğrenciler açısından sokak çalışmasının bir diğer kazanımı da doğrudan sokağın fiziksel ve yaşamsal anlamına ilişkindir. Bu çalışma aracılığı ile öğrenciler, sokak mekanının içermesi gereken fiziksel donatıları ve sokağın insanların yaşamlarındaki anlamına ilişkin bir

değerlendirme yapabilecek bilgi donanımına sahip olmuşlardır. Kuşkusuz sokak çalışması bir tasarım ve planlama eğitim sürecinin ilk adımınıdır; geleceğin yaşam alanlarını planlayacak ve tasarlayacak olan şehir plancıları için bu adımın doğru atılması önemlidir ve tüm eğitim süreci açısından yol gösterici birer örnektir. Sokak çalışması bu açıdan gerek eğitim sürecinin diğer aşamalarında, gerekse de pratik süreçlerde tasarım çalışmaları açısından önemli girdilerin kavranması anlamına gelmektedir.

KAYNAKLAR

1. Hançerlioğlu, O., **Felsefe Ansiklopedisi**, Remzi Kitabevi, Yükselen Matbaacılık, İstanbul, 1976.
2. Sözen, M., Tanyeli, V., **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, Erim Matbaacılık Ltd.Şt, İstanbul, 1992.
3. Tunalı, İ., **Estetik**, Başaran Matbaası, İstanbul, 1984.
4. Aksoy, E., **Mimarlıkta Tasarım, İletim ve Denetim**, K.T.Ü Yayınları, Gün Matbaası, İstanbul, 1975.
5. Erkman, V., **Mimari Tasarım İçin Bir Veri Üretim Yöntemi Olarak Çevre Analizi**, İ.T.Ü Matbaası, İstanbul, 1982.
6. Fyfe R. N., (edits) **Images of the Street Planning Identity and Control in Public Space**, Routledge, 1998.
7. Denel, B., **Temel Tasarım ve Yaratıcılık**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basımı, Ankara, 1981.
8. Turizm Bakanlığı., **Ankara Kenti Haritası**, Ankara, 1995.
9. Görür, N., **İller ve Şerefli Sokak'larda Çekilen Fotoğraflar**, Ankara, Nisan, 2001.
10. Atauz, A., **Bir Eko-Sistem Olarak Sokak**, Yayınlanmamış Ders Notları, Ankara, 2001.
11. ŞBP 163 Şehircilik Projesine Giriş Dersi Kapsamında Yapılmış Olan Sokak Analiz Çalışmaları, Ankara, Nisan, 2002.

EK: 1

Fiziksel analiz altı alt başlık altında değerlendirilmiştir. Bunlar;

1. Sokağın yönelimi, eğimi ve boş alan /parsel durumu
2. Sokağı oluşturan yapılar için saptamalar
  - . Kat yükseklikleri
  - . Konut/ konut dışı kullanım durumu
  - . Yapıların sokakla kurdukları ilişki (girişler/bahçeler/bahçe duvarları)
  - . Cephelerde renk kullanımı
  - . Cephelerde malzeme kullanımı
  - . İnşaat halindeki yapılar
  - . Kullanılmayan yapılar
3. Sokaktaki hareketi belirleyen öğelerin / elemanların durumu,
  - . Yaya trafiği
  - . Taşıt trafiği
  - . Otopark olanakları
4. Yeşil doku varlığı,
  - . Özel nitelikli ağaçlar
  - . Ağaç grupları ya da diziler
  - . Ayırıcı çitler
  - . Park, bahçe vb.
5. Sokak mobilyalarının varlığı,
  - . Çöp kutuları
  - . Telefon kulübeleri
  - . Oturma ve aydınlatma elemanları
  - . Kent plastikleri (panolar / heykeller / su ögesi vb.)
6. Sokak elemanlarının durumu,
  - . Kablolar
  - . Teller
  - . Direkler
  - . Izgaralar vb. olarak saptanmıştır.

Yaşamsal analiz ise üç alt başlıkta değerlendirilmiştir. Bunlar;

1. Farklı kullanıcı grupları açısından hareketi (dolaşımı) kolaylaştırıcı düzenlemeler,
  - . Kaldırım yükseklikleri
  - . Rampalar
  - . Merdivenler

2. Araç ve yaya kullanımı açısından sokakta yaşamın organizasyonu,

- . Buluşma/ ayrışma noktaları
- . Yaya yoğun kullanımlar
- . Bekleme noktaları
- . Güvenli geçiş noktaları
- . Sığınma noktaları

3. Araç- yaya yoğunluğunun sokak içerisinde mekansal dağılımı olarak saptanmıştır.